

CARTÎLE SATEANULUI ROMANU. SCRIERE PERIODICA

PENTRU

TREBUIŢIILE POPORULUI ROMANU.

Descéptà-te Romane!

Andrieu.

Va esî in fiesce-care luna câte o carte.

Pretiuu de prenumeratiune
pre unu anu intregu e 1 fl. 50 cr. v. a.
(4 franci — lei noi).

Scrisorile si banii de prenumeratiune
se se traméta :

La Redactiune in Gherl'a
(Szamosujvár).

Publicatiunile se primescu fôrte eftine.

Cursulu III. — Anulu 1878.

Cartea 1. — Lun'a Ianuariu.

Proprietariu, Editoriu si Redactoriu resp.

NICULAE F. NEGRUTIU.

SABIIU.

TIPOGRAFIA EREDEI LUI GEORGIU DE CLOSIUS.
1878.

PRENUMERATIUNILE PRE ANULU 1878

se se faca fora intârdiãre!

„CARTILE SATEANULUI ROMANU.“ Scriere periodica, pentru trebuintele poporului romanu. Cursulu III. — Anulu 1878.

Va esî in fiesce-care luna cãte una carte, baremi de una cõla cuprinsa in invelitõria, — sî va publicã: *a)* Istoriã Romaniloru — dela venirea Unguriloru incõce — tractata pentru poporulu romanu, in forma de dialogu; *b)* Descrierea vietiei (biografiã) a cãte unu barbatu mai vrednicu de amentirea si recunoscentiã poporului romanu; *c)* Cunoscentie din economia, industria, medicina, juridica s. a.; *d)* Poesie vechi si noue, — mai cu sãma de acelea cari atingu mai de-aprõpe pre poporulu nostru si impregiurarile in cari elu a traitu si traesce; *f)* Descrierea resboiului din Resaritu (rus²-romano-turcescu) incepõdu chiaru dela erumperea (isbucnirea) lui; *g)* Anecdote, proverbie sî cuvinte intielepte de invetiatura sî petrecere; *h)* Unele sî altele din lumea mare. *Pretiuulu de prenumeratiune* pre anulu intregu e 1 fl. 50 cr. v. a. (4 franci — lei noi) sî e a se solvi inainte.

„PREDICATORIULU SATEANULUI ROMANU.“ Scriere periodica, pentru predici si alti articuli din sferã basericãscã. Cursulu IV. — Anulu 1878.

Va esî in fasciclii lunari cãte de douetrei cõle, cuprinse in invelitõria, — sî va publicã: *a)* Predice pre Dominic, serbatori si diverse ocasiuni, — intre acestea 10—15 predice prelucrate dupa s. Joanu gura de auru si alte cãtevã prelucrate dupa alti ss. Parenti si Oratori celebri ai Basericeii lui Christosu; *b)* Predice generale despre virtuti si viciuri, precum sî predice intocmite pre cele patru anu-tempuri; *c)* Diverse tractate retorice sî catechetice, precum sî alte tractate teologice, morale, pastorale etc.; *d)* Biografiele celoru mai celebri barbati (Archiereii s. a.) ai Basericeloru romane, din candu in candu sî biografiã a cãte unu s. Parente alu Basericeii resaritene (ss. Vasiliu, Gregoriu, Joanu s. a.); *e)* Poesie religiõse, morale sî preste totu literarie; *f)* Istioriõre sî proverbie morale, precum sî ori-ce cuvinte intielepte si amenunte aplicabile la predice si alte elaborate religiõsemorale; *g)* Revista basericãscã, scolasteca si preste totu literaria. *Pretiuulu de prenumeratiune* pre anulu intregu e 4 fl. v. a. (10 franci — lei noi) si e a se solvi inainte baremi de diumetate. — Prenumerantii „*Predicatoriului Sat. Romanu*“ voru primi gratis scrierea periodica „*Cartile Sateanului Romanu*“ — avendu totusi obligatiunea morala de a cãscigã, pentru acãsta scriere poporala, baremi cãte unu prenumerante.

FAVORURI.

Prenumerantii scrieriloru: „*Predicatoriulu*“ si „*Cartile Sateanului Romanu*“ voru capetã cu pretiu scadiutu:

Concordantiã biblica reale , seau locuri scripturali deduse in ordu alfabeticu dupa diversele materie, de Titu Budu, doue tomuri mari. (Opu indispensabile in predicarea cuventului evangelicu la poporulu credintiosu) [in locu de 3 fl. v. a.] cu	2 fl. — cr. v. a.
Viviã seu Basericã din Cartagine , romanu istoricu, tradusu din limbã italiana de Dr. Juliu Dragosiu, [in locu de 1 fl. 50 cr.] cu	1 „ 10 „ „
Veterinariulu de casa pentru cai, vite cornute, oi, capre si rimatori, lucratu pentru poporulu romanu de Basiliu Cornea, [in locu de 2 fl.] cu	1 „ 60 „ „

CARTÎLE

SATEANULUI ROMANU.

SCRIERE PERIODICA

PENTRU

TREBUIŢIELE POPORULUI ROMANU.

Descéptã-te Romane!
A. Muresianu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cursula III. — Anula 1878.

Proprietaru, Editoru si Redactoru resp.

Pop'a NICULAE F. NEGRUTIU.

SABIIU.

TIPOGRAFIA EREDEI LUI GEORGIE DE CLOSIUS.

1878.

279336

*Aduceți-vă a-mente de faptele Strabuniloru voștri, pomenindu-i pre densii;
intăritive cu sufletulu, că si voi însive, se ve faceți mariti in
pomenirea urmașiloru voștri!*

Cartea Macaveiloru.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

INTRU
ETERNA AMENTIRE

BRAVULVI LUPTATORIU

PENTRU

LIBERTATE si NEATERNARE NATIONALA:

AVRAMU IANCU

SUPR'ANUMITU

REGELE MUNTILORU!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Satenii romani recunoscatori.

Doue lucruri trebuie se lipsésca unui poporu: *uitarea* si *iertarea*, — si alte doue trebuie se-lu impodobésca: *recunoscenti'a* si *resbunarea*. Poporulu inzestratu cu aceste insusiri e demnu de unu viitoriu stralucitu si de una viétia neaternata, cà-ci va avé destula potere pentru a-si aperá mosi'a stramosiésca si a-si câscigá stim'a si respectulu veciniloru, fia acesti'a dusimani séu amici.

Uitare se nu dee celoru jert'fiti pentru tiéra, — neci *iertare* streiniloru dusimani poporului, cu atatu mai multu candu acesti'a, injunghiandu tiér'a cu pumnalulu nedreptatiei si indrasnelei, o trunchiaza pre veci.

Recunoscentia poporulu trebuie se aiba pentru eroii cari cu pretiulu vietiei loru, prin cuventu séu prin fapte, sau luptatu pentru patri'a si natiunea loru, — *resbunare vecinica* se jure neimpacatu protivniciloru seculari.

CARTÎLE SATEANULUI ROMANU.

SCRIERE PERIODICA

pentru trebuintiele poporului romanu.

Descépta-te Romane!

LA ANULU NOU.

Gratulare poporului Romanu.

In a veciniciea mare
Ce nici fundu nici margini n'are,
Unu anu é' s'a cufundatu :
Si in urma-i altulu vine
Aducéndu la unii bine
La multi reu neasceptatu.

Anulu dusu la vecinicia
Ce-ti aduse óre tie
Scumpa vitia de eroi?
Pucinu bine, multe rele,
Cá-si alti ani plini de jele
Ce-ati mai trecutú preste noi...

Ce ferice-ai fostu odata
Gintea mea de ani cercata :
Si adi, o! ce trista esti!..
Unde-i adi a ta mosie,
Si cunun'a-ti de flori vie
A marirei stramosiesci?..

S'a uscatu, flori nu mai are...
Cá-ci vai! anulu fie-care
Câte-o flóre a ruptu din ea!..
Si in urma ce-ti lasara?..
Negri spini de jele-amara...
Dar vai!... nici o floriea!..

Anulu nou, ce-acuma vine
Óre-aduce-ti vre unu bine,
O! poporu multu intristatu?
Séu va fi si-acest'a óre
Tristu, cá sírulu de ani care
Preste tine a sboratu?...

Deie ceriulu, se te 'mbia
Mai cu multa bucuria
Decatu tristulu anu trecutú!
Se-ti întórca 'ndereptu éra
Totu ce alti ani rei luara
Din averea ce-ai avutu....

Se-ti aduca dintre stele
Dupa-atatea chinuri grele
Unu traiu linu si mai usioru;
Dile dulci si mai voióse,
Si sperantie mai frumóse
De unu falnicu viitoru!...

Lipsele nenumerate,
Lipitorile spurcate
Ce te sugu pâna-'ntr'unu banu,
Nesciinti'a multu amara :
Totu ce-i reu, dorescu se piéra
Din giuru-ti in acestu anu...

Êr pe ceriu-ti se resara
(Dup'-o nópte-atatu de-amara),
Alu luminei sóre santu :
Si 'ncaldíta de-acestu sóre
Se-'nflorésca zimbitória
Scump'a fericirei flóre
In eternu p'alu teu pamentu !

Petru Dulfu.

Inceputulu si istori'a Romaniloru.

— *Tractatu, pentru poporul romanu, in forma de dialogu.* —

SÉR'A XXIV.

Venirea Unguriloru si luptele ce au avutu Romanii cu ei.

Preotulu. Intramu in anulu alu treile de candu ne adunamu la acestu locu pentru a audi intemplamintele natiunei romane dela leaganulu ei si pana adi.

'Mi pare bene, ca ati fostu si sunteti statornici in ascultarea acelor'a si totu odata ve postescu si pre anulu in care amu intratu sanetate, indestulire, buna-intielegere, iubire, cu unu cuventu postescu cá se vi se implinésca totu ce doresce anim'a vostra romanésca. Si acum cu ajutoriulu lui Ddienu vomu incepe firulu acolo unde l'amu lasatu in sér'a din urma a anului trecut.

Iuliu. Forte tare ne vomu bucurá, Domnule, cá-ci credemu cá si in anulu acest'a vomu audi lucruri frumóse.

Preotulu. Voiu incepe cu venirea Unguriloru.

Ve aduceti amente de *Huni* si de regele (craiu) loru *Atil'a* precum si de ace'a, ca dupa mortea acelu'i'a, fetiorii lui, batându-se pentru domnia si nepotându-o inpartí, s'au resipitu cá farin'a orbului, s'au dusu éra, de unde au venitu, in desiertulu loru pamentu. Acést'a s'a intemplatu la anulu 454 d. Christ.

Hunii suntu si au fostu frati dulci cu *Ungurii* de adi. Natur'a care o au avutu Hunii o au avutu si o au pâna in diu'a de adi si *Ungurii*. Patri'a Huniloru a fostu colo departe in fundulu Asiei selbatece, patri'a Unguriloru inca a fostu totu acolo. Pre Huni nu i-a cunoscutu sufletu de omu pana la unulu 378 d. Chr. — in anulu acest'a s'au arétatu mai

antăiū și dupa ce in 76 de ani (pana la 454) prin crudimile ce le-au facutu pre unde au ajunsu, au lasatu dupa sine unu nume inspaimentatoriu: éra se pierdu din faci'a lumei, éra nu mai aude neme despre ei.

S'au intorsu de unde au venitu si au remasu in celu mai negru si grosu intunerecu pana la 884, adeca chiaru 430 de ani incheiati. *)

Pre la anulu Domnului 884. *Ungurii*, fratii dulci a Huniloru, se scola din fundulu Asiei si se aréta la fluviulu *Volga*, trecu in Europ'a si se asiédia intre riurile *Donū* si *Dniperū* **) de asupra marei negre. Acésta patria o au numitu-o ei dupa straini „*Lebedi'a*“. Acést'a erá se fia patri'a Unguriloru. Dara aci n'au potutu locuí multu, că-ci s'au sculatu asupra loru alte popora si i-au alungatu de aci. Si ei culegându-si catrafusele, au pornitu la cale, desfacându-se in doua parti. Una parte s'a asiediatu in muntii „*Caucasu*“ si acolo a si remasu. Éra cea alalta parte si-a indreptatu pasii catra apusu spre a-si cautá alta patria, si la anulu 887 s'au asiediatu intre riurile: *Bugū*, *Dnistru*, *Prutū* si *Seretū*, — numindu acésta patria: *Etelköz*, si ce insemnéza: *intre ape*.

Pâna aci eráu Ungurii condusi de 7 capitani. ***) Aci inse aflara de bene a-si alege numai unu comandante, si alegându pre Árpád lui i-i jurara, cu totii impreuna, credintia si supunere.

Asiá dara Ungurii se facura vecini cu Romanii cari locuiau in aceste parti, precum cu cei din Moldov'a si Basarabi'a, cu cei din Daci'a Aureliana si cu cei din imperati'a bisantina. Candu v'am povestitu despre *Simionu* regele romano-bulgaru, am dîsu, ca acel'a au avutu lupta cu Ungurii.

Aci e dara loculu se ve spunu cum s'a intemplatu acé'a lupta.

Simionu s'a amestecatu in batalia cu imperatulu Bisantinū, cu *Leo VI.*, numitu si *intieleptulu*. Leo a vediutu ca

*) Vedi „*Magyar Ország oknyomozó története*“ de „*Ribáry Ferencz*“ Budapesta 1874. pag. 12 si 24.

Totu aci se insémna pentru acéi-a, cari urmarescu cu ochi de Argus acestu tractatu, că de aci in colo se voru folosi mai multu isvóra magiare; că-ci istoriculu trebue se fia impartialu si atari suntu si intre magiari. Ici colea inse se voru folosi si isvóre germane si romane.

**) Aci de non recomandul benevoitiului cetitoriu ca cele cetite se le urmaresca si pre mapa.

***) Numele acestor'a: *Almos*, *Elöd*, *Könd*, *Ond*, *Tas*, *Huba*, si *Tuhutum*.

nu pôte trage degetu cu poternicile osti romano-bulgare, de acé'a a chiamatu in ajutoriu pre Unguri. Ungurii, caror'a le placea a traí din jafuri, bucurosu s'au si dusu in contra lui Simionu, si fiendũ-ca acest'a si ostasii lui nu au fostu de-dati cu privirea unui poporu atatu de infioratoriu, mai multu din spaima decatu din temere, s'au trasu indereptu, si Ungurii au facutu mai multe jafuri si incarcați de prada si cu mai multi prinsi s'au intorsu acasa in Eteleczu.

Victoru. D'apoi Domnule, Romanii nu si-au rėsbunatu acést'a; cã-ci dēca erau ei in stare a se bate cu imperatiã vechia si poternica, cum a fostu cea bisantina si dēca si acé'a se temea de ei, cu atata mai pucinu se voru fi temutu de unu poporu nascutu de eri de alaltaeri. Eu asiã credu, ca Romanii, urmatorii viteziloru stramosi, cari au fostu in stare a cuceri lumea, nu se voru fi lasatu de rusine la o mana de omeni veniti din imperatiã intunerecului.

Preotulu. Precum n'au avutu Ungurii dreptu a se mestecã in lupta cu Romano-Bulgarii, togma asia i-au ajunsu pedeps'a lui Ddieu, dice unu istoricu ungurescu si inca de bũnu nume. *)

Lucrulu s'a intemplatũ asiã, ca Ungurii doritori de jafuri streine, au totu cercatu a jafuá poporale vecine, mai cu sēma dela ei spre amedia-nópte. Una-data candu au fostu esitu ei la o ast'feliu de vėnatoria pentru jafuri, Simionu Domnulu romano-bulgaru, s'a repeditu asupr'a lorũ cã unu leu. Ce'a ce intielegēndu Bisenii, vecinii Unguriloru, ei inca s'au sculatu si biat'a Ungurime asié de tare a fostu batuta in-cãtũ, necum se-i vina doru si pofta de a mai face jafuri, si-a culesu éra catrafusele si a plecatu cã se-sĩ caute alta patria si inca dupa ce dela amedia-di si dela resaritu i-i bateau Romano-Bulgarii si Bisenii seau Birsenii, éra catra apusu erã Moldova si Ardealulu, locuite éra de Romani, si de acesti'a temēndu-se cã de focu, cã-ci gustase din sagetile celoru alalti, — si-au luatũ calea catra media-nópte, catra ora-siulu Chievu.

Ioanu. Adeca buh'a totu la intunerecu trage, liliaculu numai noptea sbóra.

*) Ribáry Ferencz „Magyartört.“ pag. 30 — dedesubtu.

Preotulu. La Chievu — o cetate in Rusi'a — au avutu pucinu de lucru cu Slavii, — dara ne-potându-o duce nici cu acesti'a si-au luat calea catra Galiti'a si Lodomeri'a.

Domnitoriulu si poporulu de aici numai se scape de ei, au inceputu a le laudá tiér'a de peste Carpati si le dicea ca ace'a a fostu óre-candu a lui Atil'a, care a fostu din neamulu loro. In urm'a acesteia Ungurii culegându-si corturile au trecut prestu Carpati si s'au asediatu la orasiulu *Munkács*, pre care dicu unii ca ei l'au numitu asié, pentru-cá au avutu multe de a suferi pâna-ce au ajunsu aici. Aici au popositu patrudiecî de dile in care tempu Árpád a transmisu spioni prin tiéra, cá se se convinga despre tóte.

Poporale ce au aflatu Ungurii la venirea loro in partile acestea.

Aureliu. De buna séma ca Ungurii dupa-ce au sositu la Muncaciu, au avutu de a se luptá cu multe popora.

Preotulu. Dreptu ai, népóte.

Pentru-ca ei au fostu pucini, ér' poporale, cari locuiau aici, erau multe.

Éta faci'a locuriloru din Ungari'a de astadi si Ardealulu.

Dela gurile riuuriloru Drav'a si Sav'a intre Dunare si Tis'a pâna la Carpatii dela média-nopte locuiau Bulgari, sub principele loro *Salanu*.

Intre Tis'a, Somesiu si Muresiu si intre muntii cari despartiescu Ardealulu de Ungari'a locuiau Romani sub Domnulu loro *Menumorutu*. Intre Muresiu si Tis'a pâna la Orsiov'a éra locuiau Romani sub Domnulu *Gladu* seu *Claudiu*. In totu Ardealulu locuiau numai Romani, avëndü de Domnu pre *Gelu*.

Dincolo de Dunare seu in Panoni'a si in partile de amedia-nopte catra Moravi'a locuiau Slavi sub *Svatuphucu*.*)

Ast'a érá faci'a Ungariei si a Ardealului.

Dupa-ce au odinitu Ungurii la Muncaciu 40 de dile, Árpád s'a apucatu de a cuceri poporale numite mai susu. Si le-a cuceritu mai multu cu síreti'a, decatu cu poterea.

A transmisu mai ántáiü soli la *Salanu*, domnulu Bulgari-loru, provocându-lu se-i dé pamentulu dintre Dunare si Tis'a, cá-ci este dreptulu lui dupa stramosiulu seu Atil'a.

*) Vedi si Ribáry pag. 33.

Salanu nefiendu gata de lupta, fiendu prea nesocotitu si nebagându séma ce va urmă, i-au lasatu pamentulu postitu, si in modulu acest'a Ungurii se fecera domni peste imperati'a lui Salanu.

Acum falosulu Unguru a tramisu soli si la *Menumorutu*, domnulu Romaniloru, totu cu asemenea porunca; dara s'a insielatu, cà-ci Romanulu *Menumorutu* a respunsu soliloru in modulu urmatoriu :

„*Spuneti lui Árpád, ducelei Unguriloru, domnului vostru, cà i-i suntemu detori, cà amicu amicului cu tote de ce are lipsa, pentru-cà i omu strainu; pamentulu inse care 'lu cere dela grati'a nostra, nici decum nu 'lu vomu dá pâna vomu viá (traí). Si acé'a amu primitu cu indignatiune (superare) cà ducele Salanu i-a concesu (lasatu) unu teritoriu (tienutu) prea mare, seau din amore (dragoste), precum se dice, seau din temere precum se néga; éra Noi, nici din amore, nici din temere nu-i vomu concede din pamentulu nostru nici macarú de-o palma; cu tote cà dice cumca e dreptulu seu.*

*Si vorbele lui nu ne turbura animele nostre, cà-ci ne-a mandatu (poruncitu) cà se trage din neamulu lui Ati'a, care se numia sbiciulu lui Ddieu, si care inca cu poterea a rapitu tier'a acésta dela parentii nostri, éra acuma, din grati'a Domnului meu dela Constantinopole, neme nu o va luá din mânile mele. *)*

Éta cum respunde acel'a, care are anima de romanu si este urmatoriulu lui Horatiu Cocle, a lui Muciu Scevola, a lui Regulu si a miiloru de Romani bravi, cari mai gata eráu a-si versá sangele, a-si jertfi viéti'a, pentru natiunea loru. In *Menumorutu* érá sange de Romanu.

Audiendu *Árpád* acestu respunsu indrasnetiu s'a catranitu forte tare, a tramisu in contra lui pre ducii (vizirii) cei mai alesi cà se-lu bata si se-lu supuia. Dara s'a insielatu, cà-ci:

Cel'a ce se bate pentru libertate

Are diece bratie, diece animi are —

Anime de focu!

Asia *Menumorutu* a invinsu si a sfarimatu ostirile lui *Árpád*, si ramasitiele acelor'a s'au întorsu indereptu cu buzele drimboiate si au spusu lui *Árpád*, ca *Menumorutu* nu-e tufa

*) Anonymus c. XX. Vedi si Ist. Romaniloru din Dacia superioara de A. P. Ilarianu pag. 9—10.

ci-e fetioru in petiore, e puIU de smeu care nu se da cu un'a cu doua.

Celea ce s'au intemplatu mai incolo cu privire la cuprinderea tierei si cu deosebire a Romaniloru vi-oIU povestí mane séra. Ér' acum'a ve lasu se ve duceti cu pace si se spuneti la toti si tote ceea ce ati audítu, — se mai chiamati cu voi catu de multi.

Ddieu cu noi si cu caus'a nostra!

Teodoru Petrisioru,
profesoriu.

Voinici, la sufletu ageri, ce 'n lupte sangeróse
Combateti tirani'a cu bratie de eroi!
Fii scumpi ai Romaniei, si fal'a gloriósa
A 'ntregei romanime marite adi prin voi!

Titani v'au datu viétia in lumea ce v'-admira?
Cornelii renumite, Elene v'au crescutu?
Séu angeri dintre stele in sufletu ve-ntarira:
Luptandu, minuni se faceti, ce nime n'a crediutu? . . .

Cetescu a vóstre fapte de-o lume admirate,
Si sufletu-mi se 'naltia, cà-ci par' ca vedu in voi
Luptandu pentru marire si sant'a Libertate
P'ai Greciei antice, p'ai Romei vechi eroi!

Audu despre curagiulu, virtutea de minune,
Cu care frangeti fal'a fierosului dusímanu:
Si par' ca vedu in lupta legiunile strabune,
Ce 'n frunte-aveau de duce pe marele Traianu! . . .

Si ah! curagiulu vostru, a vóstra vitejia
Ceresca fericire descépta 'n alu meu sinu:
Si lacrimi ardiénde de dulce bucuría
Zarescu lucíndu in ochii ori caruia romanu . . .

O! bravii gintei mele, Mihaiu, Stefanu celu Mare,
Si altii din vechime cà-ci nu-su adi pre pamentu! . . .

Dar nu! virtutea voastra, ostasi cu sufletu tare,
Adi duce bucuria si celoru din mormentu!...

Cà-ci lungu si-amaru e firulu acelu suferintie,
Ce tristei romanime tiranii i-au causatu;
Dar' prin curagiulu vostru urmatu de biruintie:
Acusi acelu firu negru pe veci va fi curmatu!

Séu pôte cá se piéra in nóptea 'ntunecósa
Si-n negrele catusie a vecínicej robii:
O ginte proyediuta cu bratie-asié venjose?
O mama fericita, ce are asié fi?...

'Nainte dar' pe calea ce sórtea ve aréta,
In frunte cu alu vostru eroicu Domnitoriu:
Si stéu'a Romaniei de multu intunecata
Acusi va se se schimbe in sóre lucitoriu!...

'Nainte fara frica de-a mortii crunta cósa!
Ah! mórtea-i grea, doiósa, pe patu intre pareti...
Dar' a mori pe campulu de lupte glorióse;
O mórte-asié frumósa platesce mii de vieti!...

Ér' tu o, Romania! o, mama-a-carei sórte
A fostu atati'a secolu a plange ne-'ncetatu:
Nu plange adi cu jele a filóru tei mórte,
Cé 'n lupta pentru tine viéti'a loru si-au datu...

Cà-ci susu, colo 'ntre stele, traivoru dinsii éra
Cu-a gloriei cununa eternu incoronati...
Ér din aloru cenusia acusi va se resara
Cerésc'a Libertate — unindu pe frati cu frati.

Petru Dulfu.

Despre industri'a de casa si industri'a mica.

(Din ideiele Domnului Georgiu Baritiu. *)

Industri'a de casa, capitalulu bracialoru ¹⁾, éca doue idei sorori,
cari ar' trebui se dee de lucru la o mii de pene si se insufle pre
diece mii de preoti romanesci, cá celu pucinu de 12 ori pre anu se
iee testulu Scripturei: *Siese díle vei lucrá!*

*) Acestea idei le-au desfasuratu Dlu Baritiu intr'ana vorbire frumoasa, care
o au rostitu in adunarea generala a Asociatiunii transilvane, tienuta la
Blasiu in ver'a anului 1877. Noi amu insemnatu aici acelea ideie mantuitoarie
ceva-si mai pre scurtu si cu unele schimbari in cuvinte pentru de a fi intielese de
fratii nostrii dela saşe.

¹⁾ Poterea de câscigu a bracialoru.

Industri'a de casa la Romani pre atât'a pre catu o au este moscenirea loru stravechia trecuta prin tote semântele. Ce'a ce se scie despre *Octavianu Augustu* ²⁾ că portá cameși tiesute si cusute in casa, este mai multu séu mai pucinu adevratu despre tote pqorele grecesci si latine stravechi si chiar' mai noue, pâna in unele tempuri mai de aprópe, in cari cu ajutoriu de mari capitaluri se nascú industri'a mare. In tierile Daciei si in o parte a Panoniei industri'a mare nu a potutu prinde radecine, si chiar' de aici inainte va prinde numai cu cea mai mare greutate séu nici de cum. In tierile cârmuite tiranesce nimeni nu are placerea de a-si bagá capulu in întreprinderi ³⁾ mari, si celu care cérca o patiesce. De ace'a in imperati'a turcésca intinsa pre 22 mii de miluri patrute mai nu vedi nici o fabrica. In tierile agricole, ⁴⁾ fia ele chiar' si libere, industri'a mare érași nu pote inflori. Pentru tierile agricole, precum suntu ale nostre, este la loculu ei industri'a mica, de casa, acuma cá si inainte cu doue si cu trei mii de ani. — Am ajunsu inse intr'unu tempu, candu industri'a mare straina, din alte tieri multu mai luminate si mai avute, ie industriei nostre celei mici de inaintea nasului totu materialulu crudu, ⁵⁾ dá poporului in schimbu fabricate ne mai audítu de eftine, bune, rele, fórte rele, chiar' lapedaturi, dara frumóse la vedere, netede si lucióse, dechisite, pipaite, insielatorie. Si inca acestu reu nu ar' fi tocma celu mai mare, cá in urma ai díce omeniloru: Deschideti-ve bene ochii ori-candu cumperati dela acei streini! Elu inse are si alte urmari fórte rele pentru poporele agricole; cá-ci pre candu le dedà la luxu ⁶⁾ si dupa luxu la lene si luxuria, ⁷⁾ le desvétia si dela munca, lucrare, smulgându-le din mana lucrulu, le omóra industri'a de casa, si totu odata despoiandu-le de bani, le lasa pung'a lata, incatu mai pre urma se implinesce descanteculu: Preutés'a cu cercei, pop'a cu nadragii rei s. a. Popórele industriarie si comerciante ⁸⁾ suntu egoistice ⁹⁾ preste tota inchipuirea nóstra cá agricultori. Acelea in locu de a socoti cev'a cu nimicirea altor'a, tocma din contra, 'si tienu de fala mare ca potu omori popóre întregi cu luxu, cu desfranari si cu *vinarsu*: éra candu vedu cá cu midiloce de acestea scárnave nu te potu nimici, cauta preteste (steamatu) cá se se scole cu arme asup'r'a t'a, si déca te potu bate, 'ti punu pre grumazu invoieli de comerciulu forte bune pentru industri'a loru, incatu la inchierea si subscrierea loru 'ti saru schintei verdi si rosii din ochi.

Candu amu avé noi industri'a mare aci in patria, atunci tréca mérga, dóra totu nu ai stá tocma pre vietia pre mórté pentru industri'a de casa, antáiu pentru-cá industriarii mari din patria ar' cumperá productele crude de lipsa la industri'a loru, ori câte ar' produce agricultorii, de es. lâna, cânepa, inu, pei, seu, lemne de lucru, incepându dela tisa si nucu, bradu si stejariu, paltinu si teiu, ulmu si prunu, cornu si alunu, pâna la salce si rachita, cum si paie,

²⁾ Imperatu romanu. ³⁾ Incercari de negutietoria s. a. ⁴⁾ In cari multimea se cuprinde cu economi'a de campu. ⁵⁾ Nelucratu. ⁶⁾ Pompa intru inbracaminte. ⁷⁾ Vietia destramata, necumpetata, desfrauata. ⁸⁾ Cari se cuprindu cu negutiatia. ⁹⁾ 'Si cérca numai benele si folosulu seu.

papura, piperigu, rogozu si alte nenumerate, pétra, varu, caramida s. a., preste acést'a mii de familii mai lipsite ar' afla ocupatiune intinsa pre la fabrice, lucrându pre simbrii hotarite séu cu diu'a. Dara nici chiar' la o întemplare ca acést'a industri'a de casa nu ar' trebui se inceteze, cu atâtu mai puțin, pre câtu tempu suntemu numai poporu agricolu. — Ori-cátu se fia unu agricultoru de harnicu si desceptu, ori-cátu se voiésca a face imbunatatiri pre mosior'a s'a si se-si inmultiésca lucrurile, mai alesu avendu si familia numeroasa, lui totosi i-i remana multe dile preste anu, ia cari nu scie de ce se se apuce, nici ce se dee de lucru membriloru mai mari ai familiei s'ale, din cauza mai alesu, ca impregiarile in cari ne aflamu i-i punu pedece cumplite. Acést'a bagare de séma atinge mai multu partea aceloru agricultori, cari au pamentu mai multisioru. Ce vomu dice inse de acelea dieci-de-mii familii serace, cari adeca abia au câte 2—3 jugere si câte o gradinióra lâng'a casa? Ce se faca ei, societile, fetiorii si fetele loru in iernile cele lungi, cându de néu'a cea grósa abia potu esi din casa? De ce se se apuce acelea-si' familii pre tempuri cându plóua cu septemanile intregi, anume tomn'a si primavér'a? Dara ce mai facu si acelea mii de familii de trei-ori nefericite cari in urmarea nefericiteloru procese urbariali¹⁰⁾ au ramasu la sapa de lemnu, fugarié pre pamentu, injugate la telég'a lui Bast'a? Milióné din averea nationale se pierdu pre fia-care anu, din cauza ca poporul nu a invetiatu a-si inverti *capitalulu bracialoru* cu folosu câtu se pote mai mare. Suntu mii de sate, in cari chiar' si unelte agricole (economice), ne-incungiaratu de lipsa, se cumpera de pre la oetati si orasie, precum pluguri, róte, scarigi, leuce, juguri, furci de lemn, lopeti, tróce (alpii, copaie), crinte de storsu casiulu, cosiuri, cosiarci, uleie de stupi, palarii de paia, capestre de papura (in care ducú ólele cu fiertúra), ciubara, cose, curpatórie, linguri de lemn, fuse, melitié, spete s. a., — cá-ci de-si materi'a bruta pentru tote acestea se afla pre la multime de sate, dara nu a invetiatu nimeni a le face atâtu pentru locuitorii aceloru sate, câtu si pentru ai altor'a, pre unde lipsesce materialulu. Mi va dice cenev'a ca obiecte de acelea se vendú cu pretiu miserabile.¹¹⁾ Ore inse nu este lucru neasemenatu mai miserabile, déca pentru tempulu perdutu nu-ti da nimeni nimicú? Se pote dice fora pecatu, ca poporul agricolu perde in fia-care anu preste domineci si serbatorié câte 100 de dile fora ocupatiune (lucru), din cauza ca in afara, sub cériu, nu pote lucrá, séu nu aré ce se lucre, éra între patru paretu nu scie de ce se se apuce. Déca unu omu ar' lucrá in acelea dile si ar' produce numai pretiu de câte 20 cr., totu ar' câscigá câte 20 fl., tat'a cu fiu-seu 40 fl. Pentru familii serace 40 fl. suntu capitalu, care le-ar' scapa de nenumerate-óri din mari neccasuri si inainte de tote — de *fóme*, cá-ci 40 fl. facú cam 8 hectolitré de papusioiu (cucuruзу), séu dicemu 6 hectolitré si o portiune buna de *dulcéla*, lardu (slanina), bránza, carne, ori ceva legume.

¹⁰⁾ Párele prin cari au fostu scosi din casele si astedimintele cari le stapáneu, facúdu pentru ele anumite dile de lucru domniloru de pamentu.

¹¹⁾ Misielu, nevrednicu a se lua in socotintia.

Femeiele noastre inca totu mai au si preste iérna multu de lucru, — ele hecela, peptina, torcu, urzescu si tiesu la pânza ori la panura, dupa ace'a se punu pre inalbite si cusute; portulu loru nationalu cu multimea de colori (facie) si figuri stravechi, in cea mai mare parte alese si minunate, cere sirguintia multu mai mare cá dela femeile unguresci si sasesci. — Cátu tiene „Tier'a Oltului“, „Tier'a Bârsei“ — cu tienutulu dintre Oltu si Ternav'a mare, femeile nóstre tiesu atáta pânza si panura, incatu negutiatorii dela Brasiovu mai cumpera dela ele pre fie-care anu in pretiu pâna la 100—150 mii de floreni si o straporta pâna preste Dunare. In stráie (tióle) de lâna si de amestecatura, in covóra ordinarie si mai bune, in tióle de cai, in zablaie si desagi s. a. se invertu numai in Brasiovu preste unu diumatate de milionu. Dara de esemplu industri'a straiatoru de câti-va ani incóce este atacata tare de *industri'a plapóneloru*. Ce ar' costá inse pre femeile nóstre, cá se invetie a face plapóne, cá se nu le mai póta aduce nimeni de pre la Vien'a? Nimicu nu le costa; ele sunt descepte dela fire si au destula mándria nationala, pentru cá se-si mesure poterile cu ale nemtióiceloru si slovaceloru. Déca porturile se schimba 'si voru schimbá si ele modulu de a lucrá, éra de industri'a de casa nu se voru lasá.

Scopulu nostru celu mai de frunte in acésta intrebare de viétia trebue se fia, cá pre catu numai se póte, poporulu nostru se-si pastreze portulu seu, pre care 'lu pote si 'lu scie face in familia, cá se nu dee bani pre elu; totu odata cá materialele crude pre cari i-le produce natur'a, se le lucre catu se pote mai bene, spre a le dá pretiu déca se-ar' poté indiecitu si însutitu. — Ati vedintu catrinti'a (zadi'a) a carei frumsetia te prinde de ochi. Ea cá lâna simpla tragea abia 1 punctu, s'a vendutu inse cu 4 fl. Dara acelea stergarie (in Romani'a le dicu marama) de borangicu (metasa alba, nelucrata), acea invelitoria de capu, care sta asié de bene femeieloru dela Sacele si din Schiaii Brasiovlui, cá la nesce Dómne din vechime, — cátu costa unulu de acelea? Câte 10 pâna la 18 floreni. Unu covoru de mésa, care tragea 6 puncti, s'a vendutu cu 30 fl. Fabricelc sciu face dintr'unu chilo de inu dentele (eipea) de 100 fl., si din 150 chilo de trentie albe chartia fina in pretiu de 80 fl. — Noi inse nu póttimu minuni de acestea dela industri'a de casa; ceremu numai cá se dedamu pre poporu, cá se-si dica in tóte dilele, indata dupa „Tatalu nostru“: *Siese dile se lucramu!* apoi se adauga invetiatur'a anglesiloru: *Tempulu este banu.*

Noi cu industri'a nóstra de casa ar' trebui se fimu cu atátu mai mándri, ca déca ace'a o avemu, cum o avemu, vrednici'a este síngura numai a poporului. Nimeni pre lume si nici o cârmuire nu si-a datu vre-odata cea mai mica ostenéla de a invetiá pre poporulu romanescu la vre-o arta, la vre-o máiestria; tocma din contra, au fostu pâna mai de-una-di legi aspre, chiar' varvare, cari opriau strinsu pre romanu dela invetiarea ori-carei máiestrii. Deci déca poporulu romanescu 'si cultivá si pastrá stravechi'a s'a industria de casa, acést'a se intemplá in máni'a legiloru si cu infruntarea varvariei. Pâna in anii 1848/9 femeile dela sate, numai la tergu de tíera intr'o

singura di, 'si potea vinde pânz'a si panur'a tiesuta de ele. Se mai pôte mirá cenev'a, cá acea industri'a de casa a remasu totu cea stravechia, candu amu avea mai virtosu se ne miramu, cá ea mai eafste, si ca pre femeia romana o ai vediutu in trecutu, precum o vedi pâna in diu'a de astadi, mergêndu la lucrulu campului cu furc'a de torsu la brâu.

Se incuragiãmu si se recomandãmu in totu tempulu si pretutindeni industri'a de casa. Se lapedãmu ace'a judecata nesocotita, cá cutare lucruri se cumpera cu pretiu multu mai micu din bolte, decatu ar' costa facerea loru in casa; cá-ci dílele si orele perdute fora picu de ocupatiune pentru milióne de bracia costa neasemenatu mai multu pre natiune, mai alesu déca vomu aruncá in cumpana si cunoscutulu adevèru: *Lenea e perin'a diavolului*. Tocma pentru acést'a poporulu se nu-si lapede portulu cu minte usiora, luându-se dupa secaturile de mode, alu caroru scopu invederatu este despoièrea popóreloru si tieriloru agricole. Lasu cá multime de porturi suntu neasemenatu mai urite de cátu cele romanesci, dara capulu lucrului la ori-ce portu este, cá se fia *curate* in intielesulu strinsu alu cuventului. — Nici chiar' de opincile multu batjocorite se nu ne rusinãmu. Cautati la grup'a officiriloru celoru mai de frunte ai lui Traianu — pre column'a lui, — cu ce suntu incaltiatu câti-va din ei: *cu opinci*, fôrte indemanatace, usióre si bune la marsiuri lungi.

Nu ceru eu, cá se urmãmu pre Robinson Crusoe, aruncatu de valuri intr'o insula selbateca. Nu acceptu cá se ne gatimu in familia tóte lucrurile de lipsa in vietia; — dórescu numai, cá se invetiamu a ne folosi de totu tempulu datu noue de Domnedieu, si acel'a se-lu capitalisãmu pentru noi si urmasii nostri in decursulu tuturoru veacuriloru.

Indreptarea copilului lenesiu.

Unu copilu cá m lenesiu la scóla âmblá,

'Si iubia parentii si i-ascultá

Dar' candu 'lu tramise tatalu seu la scóla,

Elu plecá indata, dar' cu man'a góla.

„Unde-'ti este cartea? ce te nebunesci?

Cá-ci o se te 'ntrebe: pre ce se cetesci?“

Baiatielulu lenesiu, se totu cá m codea

Se-invêrtea prin casa, nu scie-ce cautá.

Dar' in urma, pléca cu anim'a rea,

Plangea mititelulu, cartea-i pareã greã

Mergându elu a-lene cu capu-'ntr'o parte,

Cascându pre drumu gur'a, 'si uita de carte

Ce-i cade si indata unu betranu o ia.

Elu i-i díce: „ia-o se me scãpu de ea!

Nu voiu se-invetiu carte; voiu se fii ciobanu,
Mai bine ori-ce ar' fi, macarü si ciganu!"

„Dar' de ce copile? ce vorbesci asiä?"
I-i duse betranulu, candu cartea i redä.

„Cä nu sciu eu carte! ce bene ar' fi!
Atunci asiü fi altulu, la-altii n'asiü sierbí!

Te pórtä copile, carte a-invetiä

Cä déca vei cresce, multu te-i bucurä.

Cä-ci totu ce viaza si ori-câte suntu,

Tote facu unu lucru aici pre pamentu;

Cene sta din lucru, numai decatu piere.

Viermii facu metasa, albinele miere,

Canii pazescu turme, oile ne-imbraca, —

Omulu dar' se cade si mai multu se faca.

Si for' a sci carte, omu-i dobitocu:

Tote inaintéza, si elu sta pre locu.

Vediut'ai cum altulu pre sclavi chinuesce?

Si fora crutiare cum i pedepsesce

Sci caus'a, ce e, de au asta sórte?

Cä-ci nu-au scientia, cà-ci ei nu sciu carte!

Ce facü copilulu, ce se socoti?

Strinse cartea bene, la scóla porní.

Elu parasí lenea, de toti iubitu fú

Si-'ntr'unu annu de dile pre totini-intrecü.

Cesaru Boliacu.

Cinstea domnésca — impartîta.

Domnulu Romaniei *Mateiu Basarabu* voindu a aflä mai de aprópe suferintiele si durerile casiunate tieriei de fanarioti (fruntasi greci), tramise pre unulu din cei mai credinciosi capitani ai sei, cá se mérga din satu in satu, din orasiu in orasiu, si se adune tóte plangerile tieriei.

Capitanulu plecä din Bucuresci si dupa-ce cercetä mai multe orasie muntene, se întórse spre celea campéne. Intr'unulu din acestea orasie dede de unu ostasiu betranu pusu la paza, inaintea unei case publice. Curiositatea de a sci cum unu ostasiu atatu de betranu mai servece inca in armata, facü pre capitanu se se apropia de elu si se-lu întrebe cà: de cati ani e? de candu servece in armata? si cum de n'a inaintatu la vre-o trépta militara, ci a remasu totu ostasiu de réndu pâna acum la betranetie? La aceste întrebari betranulu ostasiu respunse: Süm de 70 ani, domnule

capitanu, servescu de 52 ani in armata si amu fostu in tóte resboiele cari le-a avutu *Mihaiu Viteazulu* cu Turcii la Calugareni, la Nicopole si chiar' la Turd'a, unde l'au mâncatu strainii. Mihaiu m'a facutu, chiar' pre campulu de lupta, caprariu. In urm'a lui Mihaiu a venitu Domnu *Sierbanu Voda*, si acest'a a fostu domnu bunu si bravu. Candu a venitu inse Domnu *Radu Mihnea*, cu totu roiulu de fanarioti dupa elu, amu fostu alungatu cu toti ostenii romani, ce mai remasesera in armata si amu trecut in alte tieri streine, unde amu luat parte la mai multe batalii, cu multe neamuri; cà-ci fanariotii nu ne mai lasá se ne batemu incontr'a Turciloru, cà diceau ei ca acesti'a 'su stapânii nostrii; — audi acolo: Turculu stapánu Romanului!

Candu s'a suitu la domnia Domnu romanu, Mari'a s'a *Mateiu Basarabu* — Domnedieu se-lu tiena in multi ani cu sanetate! — m'am intorsu in tíera si amu intratu din nou in ostire, unde cum vedi me aflu si acum.

Capitanulu misícatu pâna la sufletu de acésta virtute si mândria romanésca, scóse o punga de bani si o intinse betranului ostasiu, dicîndui:

— Primesce de-ocamdata acésta punga de bani, si te incredintiezu nobile betranu, ca voiú vorbí cu Mari'a s'a pentru Domni'a t'a.

— Domnule capitanu, díse betranulu nevoiendu a primí banii, pretiuescu darulu Domniei tale pentru-cà vene dela o inima romanésca si voínica, -- dar' ori-cátu sum de seracu, nu amu ce face cu banii, pentru-cà nu amu neci familia, neci rudenia. Dà banii acesti'a la omeni, cari n'au ce se mânânce. Ce'a ce ceru se faci pentru mene este cá se me duci la Bucuresci, se vedu pe Mari'a s'a, ca amu auditu ca e omu de omenia si romanu adeveratu. Acést'a este intréga dorinti'a mea, acést'a se mi se implínésca, apoi nu-mí pasa si de-oíu muri.

Capitanulu 'lu duse la Bucuresci, si candu se infacisia la Domnulu tierei cá se-i descopere totu ce a aflatu prin tíera, cerú iertare se-i aduca inainte si pre betranulu ostasiu, spunéndui tóta dorinti'a acestui'a. Domnulu se invoí cu multiamire si capitanulu a dou'a dí se infacisia la palatu impreuna cu densulu. Capitanulu intrá inainte la Domnu, ér' betranulu mai remase pucinu afóra. La usi'a domnésca se aflá unu fanariotu la paza.

— Betranule, dîse pazitoriulu usiei domnesci, Mari'a s'a are datîna se cinstésca pre omenii cari intra la densulu, promitî-mî ca 'mî vei dá si mie diumatate, cá se te lasu inlaintru.

— 'Ti dau si totu, dîse betranulu zimbindu, dupa unu picu de cugetare.

Preste câteva minute elu intrà la Domnitoriu, i-i sarutà mân'a si i-i descoperí mai multe căintie si dorintie ale poporului; candu erá se plece, 'lu intrebà: cu ce doresce cá se-lu cinstésca?

— Dorinti'a mea cea mai mare a fostu, Mari'a t'a, se te vedu, — te-amu vediutu, acuma potu se dîcu cu Simeonu stêlpaniculu: *Slobodiesce-me Dómne, cà amu vediutu pre acel'a, care va mantui patri'a romana de fanarioti!* Inse déca, Mari'a vóstra, voiti se-mî dati si alt'-ceva, dati-mî, ve rogu, doue palme, acest'a e singurulu daru ce ve ceru.

Mateiu Basarabu voií se céra deslusîri asupr'a acestei cereri síode, — dar' betranulu ostasiu stârui, si Domnulu socotindu acést'a de o gluma, 'lu atinse usiorelu cu amendoue mînilé preste facia, cum glumesce unu parente cu fiulu seu, pre care 'lu iubesc.

Esindu afora betranulu, 'lu intempînà capitanulu grecu pusu la paza si poftí se imparta cu elu ce'a ce a capetatu dela Mari'a s'a. — Betranulu i-i si dede o palma, dicîndu-i: amu capetatu doue palme, éta un'a fia a t'a! Indata se facu sgomotu pentru acésta fapta si scirea ajunse pâna la urechile Domnului.

Mateiu chemà inainte pre betranulu ostasiu si 'lu intrebà ca: de ce a trasu o palma capitanului seu?

Mari'a t'a! respunse betranulu, candu amu intratu la curte, capitanulu mi-a dîsu se impartu cu densulu totu ce voiu capetá dela Mari'a vóstra. Ei bene, ati avutu bunatate a-mî dá doue palme, si eu mi-amu tienutu cuventulu si i-amu datu lui un'a. — Déca la usi'a domnésca se ia pre diumatate, de buna séma, Mari'a t'a, cá pre la usiele judecatoriloru de prin afora se despóia omulu de totu ce are.

Mateiu cá unu domnu bunu si dreptu, ordinà numai decátu degradarea si alungarea dela curte a capitanului si inlocuirea aceluia prin betranulu ostasiu. — Elu pedepsi reutatea si misieli'a si resplatí virtutea si bunatatea, — precum trebuie se faca toti acei'a cari suntu chiamati a ocârmui o natiune.

Versuri populare.

Nu-i bene nici gazda mare,
Nici se fii seracu pré tare.
Gazd'a mare se gândesce,
Seraculu se totu trudesce.
Gazd'a mare-i omu gânditu
Seracu-i tare truditu.

*

Mândr'a candu e rumenita,
Cu cinci sute nu-i platita;
Dar' de se desrumenesce,
Nici doi banuti nu platesce.

*

Ce folosu de tene féta,
Cà te porti asié gatata,
Si faci pânz'a tota sparta.
Pólele care-su pre tene
Nu-su facute, hei, de tene, —
Ci-su facute, hei, din satu,
Si le-ntindi de fala-n gardu.

Marítá-m'asi se nu siedu,
Numai campulu se nu-lu vedu.
Campulu se-lu véda barbatulu, —
Io se măturu, se-ascernu patulu
Se-mi punu oglind'a-n ferésta
Se vedu bene-mí sta nevésta.

*

Mândr'a mea frumoása esti
Cólea candu te rumenesci;
Er' candu nu esti rumenita,
Esti cá draculu de urita.

*

Frundia verde de meru dulce,
Am o mândra, ca o cruce —
Dar' la lucru nu-o potu duce.
Demarétí'a-i rou'a rece,
Preste dí se pre-ncaldiesce;
Candu-i colo la uijna
Písica-o cintiarri de mâna.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Insemnari folositorie.

Inflamatiunea — aprinderea — ochiloru si albéti'a purcésa
din acést'a, se leuescu deplenu prin urmatori'a medicina de casa: Se
se ié o bucatica de pétra acra si ace'a se se arda bene pre o lespede
de feru fórté curata, la acést'a se se adauga chiar' atát'a pétra vénata
si totu atát'a coeléla (Grünspan), pre de done ori atát'a pétra de
vitriolu (romai gáliczkö) si totu atát'a zacharu albu. Tóte-acestea se
se sdrobésca deosebi cátu se pote de méruntu si se se mestece bene
la olalta, — apoi din acestu amestecu de pulvere se se puna cu o
lingura mica in o glaja (iéga) in care se afla 0.2 litre ($\frac{1}{2}$ patrariu)
vinu vechiu, bunu si curatu si se se scuture bene glaj'a. Dupa ace'a
bolnavulu sese culce pre spate, cu capulu numai fórté pucinu mai
redicatu decatu trunchiulu corpului, si se-si nmediésca ochii cu acésta
medicina prin o péna curata, lasându cá se strabata pucinu din ace'a
si printre pleopele ochiului. Acést'a se se repetiésa de trei ori pre
fie-care dí. Sér'a se-si tiena piciórele in apa inasprita cu hrénu séu
cu mustariu. — Medicin'a acést'a písica ochii într'unu modu fórté
semfitoriu, dara chiar' prin ace'a i-i si vindeca, rumpédu albéti'a si
curatiédu puróiele si totu reulu din ochi. — Recomendamu cu totu
de-adinsulu acésta medicina, despre acarei'a influentia benefacatoria
si mantuitoria ni-amu incredintiátu insi-ne in deosebite casuri, —
curatiédu prin intrebuintiarea ei si dandu lumina unoru ochi, la

lecuirea caror'a pucina sperare mai avéu si însi-si medicii. — Déca albéti'a e grósa si medicin'a gatita in modulu aretatu mai in susu nu o ar' nici simtí respectivulu bolnavu, atunci acésta medicina se se faca mai tare, punénduse mai multu amestecu de pulvere in o mesura de vinu de 0·2 litre.

Cium'a si alte bóle lipiciose la vite se pote preveni prin fumulu de puciosa. In totu restempulu catu domnesce cium'a séu ori-ce alta bola lipicioasa in tienutulu nostru, se ne afumamu cate de 3—4 ori pre dí grajdurile (poetile) cu fumu de puciosa si nu numai cà ne vomu scuti vitele de ace'a ciuma ori bola lipicioasa, ci inca le vomu mantui si de alte bóle, de cari voru fi patimindu. Asié prin fumulu acest'a se curatiescu vitele de pecingine, hina, paduchi si altele. — Unu anglesu tiené 30 de vaci cu lapte si in restempu de 8 ani abia s'a intemplatu cà se nu-i piéra in totu anulu baremí un'a séu doue vaci in bola de plamâni, ma intr'unu anu acésta bóla i-i duse diumatate vacile. De unu tempu a inceputu a-si afumá regulatu grajdulu cu puciosa si de atunci vitele lui nu-su bântuite nici de o bóla. — Déca grajdulu are destulu locu de svéntare, in tempulu afumarei servitoriulu pote remané in grajdu fóra cá acést'a se-i strice ceva, ma in multe casuri acést'a i-i ajuta multu sanetatiei. Unu servitoriu ce patimia reu de plamâni (ectica), stându in grajdu pre tempulu afumarei, in cea de antâia septemana a sí semtítu influenti'a benefacatória a fumului de puciosa: nu se obosea nici nu asudá asié iute, tus'a începú a-i fi mai usiora si i-i venea mai raru, flegm'a i-i s'a impucinatu; si preste 4 luni elu erá deplenu sanetosu si 'si potea indepleni cu vioiciune tote lucrurile s'ale. — Si difteri'a (bola rea de grumazu) inca se usioréza fórté multu prin fumulu de puciosa, — pentru ace'a, in restempulu candu domnesce in tienutulu nostru acésta bóla, e bene a ne afumá din candu în candu locuinti'a cu fumu de puciosa. — Cá folosulu puciosei se fia si mai siguru e bene a se amestecá cu pucina salitra si apoi, candu se afuma grajdulu ori chili'a cu acestea, se se aburésca totu de-odata cu aburi de apa fierbinte. Fumulu puciosei si a salitrei unindu-se cu aburii de apa strabatu prin tote locurile si curatiescu tota reutatea ce ar' poté stricá sanetatiei.

Stîrpirea sioreciloru de câmpu se pote face: prin *aratura*, prin *inveninare* si prin *innecare*. — Aratur'a se indeplinesce in modulu urmatoriu. Pamentulu cuprinsu de sioreci se ara si se grapa crucisiu-curmezisiu; in tempulu acest'a dupa plugu si dupa grapa mergu doi omeni cu mături de mesteacanu in mâni. Arându-se pamentulu in afundíme cuvenita, nu numai cà se derâma (resipescu) asiediemintele sioreciloru, ci acei'a spariati esu in afora pre faci'a pamentului si asié omenii de dupa plugu i-i potu omori cu măturile ce au in mâni; afora de ace'a prin aratura se strica si căile de su pamentu a sioreciloru, ingreunându-li-se prin acést'a comunicatiunea si ascunderea. Observându-se cà o parte a sioreciloru se scotu afora chiar' prin ferulu plugului, er' alta parte atingându-se in cóste se acopere cu pamentu si numai mai tardîorū esu in brasda, s'a aflatu de bene ma chiar' de lipsa cá dintre cei doi omeni cu mături, unulu se mérga

Îndata după plugu, er' celu-alaltu mai înapoi cu vreo 25—30 pasi. — La *inveninare* se întrebuintieza *barita carbonica* (din apoteca). La totu pondulu ($\frac{1}{2}$ chilo) de *barita carbonica* se ie 2 pondi (1 chilo) de farina si mestecându-se bene se subtia cu apa si se framânta, — după ace'a facându-se patura grósa se taia în bucãti pãtrate, asié cã fie-care bucata se cuprindia cãte unu gram de *barita carbonica*; — din acést'a apoi se arunca în fie-care gaura de siórece cãte o bucata. Acestu mediulocu de stãrpire a sióreciloru e fórte bunu, pentrucã siórecii, omoriti prin *barita carbonica*, remanu în asiediemintele loru si scurmându-se afora mai tardîu i-i pote mânca orî-ce animalu carnivoru (mãncatoriu de carne), — numai cãtu costa prea multu. — Înnecarea cu apa inca e unu modu bunu de stãrpire a sióreciloru, dara este impreunatu cu mare ostenéla si pentru ace'a nu se pote aplecã decãtu prin gradini si locuri mai pucinu estinse. — Dintre tote acestea, celu mai bunu modu de stãrpire a sióreciloru e *aratulu*, ce are se se faca, în tienutulu cuprinsu de sióreci, de odata prin intréga poporatiunea si cu luarea în folosintia a tuturoru viteloru de jugu, — numai cã *aratulu* se se faca catu mai afundu si omenii din dereptulu plugului se fia cu deosebita grija la totu siórecele ce ésa la faci'a pamentului.

Adeveruri si Invetiaturi.

Cartile suntu urn'a sãnta, în care stringemu tierên'a mortiloru.

D. Jarcu.

Unirea face tari'a. Prin unire trei potu sevêrsi ace'a ce trei sute n'arũ poté fiendu desbinati. *Comitetulu soc. „Unirea bucatóriloru constructori din Bucuresci.“*

Trebue se insuflamu copiiloru nostri gustulu pentru vre-o *meseria* (maestria), ce singura i-i poté face neaternati, onestî si fericiti.

Acel'asiũ.

O *pusic'a* prosta este forte minunata, candu anim'a e buna; o vechia custura de sabia este neinvinã candu braciulu este voinicu.

V. Hugo.

Unele si Altele.

Contra beuterei vinarsului a contractatu invetiatoriulu confesionalu din Stancóti (Ungari'a) cu poporulu de acolo. — Poporulu s'a obligatu cã într-unu anu de dîle nu va bé vinarsu — nici acasa nici la cãrcîma — si cã de cumva cutarele ar' calca acéstã obligatiune va da 50 fl. spre scopuri de bene-facere. Invetiatoriulu din parte-si s'a obligatu cã, déca poporulu întregu se va conteni în acestu restempu dela beutur'a vinarsului, va cumperã pre sêma basericei unu luminariu frumosu în pretiu de 50 fl. — A trecutú trei lune de cându s'a facutu acéstã invoiéla si poporulu nici nu se uita catra cãrcîma, er' jidovulu satului se vaiera cumplitu si vendiendu-si ciórsele se gãtesce a parasi

acésta comuna, care nu voiesce a-lu tiené si mai departe cu ród'a osteneleloru s'ale. — *Eca unu esemplu demnu de urmatu!* — Numai voientia tare si hotarita fratii mei, si veninulu beuturai nu va mai avé trecere; ér' jidovulu va luá lumea in capu séu va prinde alaturea cu sateanulu muncitoriu, córnelé plugului si manunchiulu secerei, pentru de a-si câsciga pana cea de tote dílele, prin sudórei faciei s'ale, ér' nu prin insielarea deapropelui seu.

Inrolarile pentru anulu 1878 se voru indepleni din 15 februaru pâna in 15 aprilie st. n. din cei nascuti in anii 1858, 1857 si 1856. Se receru 40,933 recruti si 4098 rezervisti.

Sustienerea armatei intr'unu anu consta pre Ungaria 125 milióne floreni.

Societatea calei ferate austriace a lasatu pre mai multi deregatori ai sei cá se servésca la calea ferata a Romaniei, pâna ce voru avé lipsa de ei, tienendu-le necuprinse pusetiunele cuprinse mai inainte, pentru de a se poté reintórce la ele ori-candu.

Fabrica pentru uscarea si macinarea oueloru s'a redicatu in Clusiu. Cuprinsulu oueloru se usca bene, in acésta fabrica, si apoi se preface in farina si asié se tramite in tierile celea mai indepartate ale continentului. Pâna acum'a s'au lucratu asié aprópe unu milionu de oue, cari firesce sau adunatu din tienuturile mai apropiate, in cari pentru ace'a pretiulu oueloru s'a urcatu in modu insemnatu.

Detori'a de statu a Ungariei se urca la sum'a de 1271¹/₂ milióne floreni.

BATALIA. Cá se fimu intielesi in celea publicânde sub acésta rubrica, e de lipsa se aruncamu o scurta privire asupr'a celoru din trecutu.

In primavér'a anului 1875, *Hertiegovinenii* redicarà arm'a asupr'a Turciloru, pentru de a se scote de sub jugulu loru. Numerulu celu micu alu Hertiegovineniloru preste pucinu 'lu adauserà *Bosniacii* si *Bulgarii*, cu cari impreuna apoi se luptarà cu curagiu mai bene de-unu anu de díle. Precându erau se se ostenesca ei, pasirà in lupta Serbii si Muntenegrinii, cari urmarà a se bate pâna in anulu 1876, in postulu Craciunului, — candu pasirà la mediúlocu imperatiile Europei, voiendu se impaciuésca pre popórele resculate. Tramisii acestoru imperatie cerurà unele libertati pentru popórele injugate, — Turcii inse nu voiira a scí nemica de acelea libertati si continuarà a injugá si mai departe pre popórele crestine din cerculu domnirii loru. Védiendu Muscanulu acésta dosnicia si impetrire a Turcului, se redicà cu arm'a asupr'a lui, pentru de a stórce dela elu cu sil'a, ce'a ce nu voié a da cu bun'a — adeca libertatea popóreloru crestine injugate. — Intru ace'a Serbii inchiarà pace; ér' Muntenegrinii urmàu lupt'a cu vitezia neinvinsa, patrundiendu in lontrulu Turciei. — Prevédiendu *Romani'a* ca déca va sta cu mânile in senu, pamentulu ei are de a fi campulu luptei dintre injugatoriulu Turcu si liberatoriulu Muscanu, cerú cá imperatiile Europei se o incredintieze cà nici unulu nici altulu dintre luptatori nu-i va atinge pamentulu domnirii s'ale. Acestea, in locu de a-i da incredintiarea ceruta, o indrumarà se-si grigiésca pielea, ma Turci'a o cuprinse intre tierile imperatiei s'ale

si i-i dede a întielege că pre pamentulu ei are se întêmpine pre Muscanu. Facia de acêsta amenintiare a Turciei, Tiarulu Muscaniloru agraii pre Ocarmuirea Romaniei că se faca invoielă cu densulu pentru trecerea prin tiér'a romanéseca a ostiriloru s'ale. Invoiel'a se facú si ostirile muscanesci trecură preste pucinu in tiér'a Turcului, pentru a-lu întrebá de sanetate. Ploile dese, locurile morascinoase (mocerlose) si esundarile apelor împiedecară multu pre Muscanu intru inaintarea spre anim'a Turciei. Apoi si Turculu, presêntiendu ca e vorba de vietia ori mórte, 'si încordá tote poterile spre a infrunta pre celu ce cutéza a se amesteca in regularea stâriloru din pamentulu, care se socoté indreptatítu a-lu stapêni dupa bunŭ-placulu seu; si inversiunatu pre Romani pentrucă acesti'a cutezaserá a face invoielă cu Muscanii, incepură a le ataca cetatile de pre tiermurii Dunarei si — trecându pre pamentulu Romaniei — a jafui, ucide si aprinde pre pacínicii ei locuitori. Acestea nelegiuiiri intru atât'a inversiunará pre Romani, incatu acesti'a in 9/21 maiu 1877 dechiarându-si *tiér'a de neaternatoria*, se sculará cu arm'a asupr'a Turciloru. — De acoloa inainte ostirile romane luptará alaturea cu ostirile muscane intru scoterea poporeloru crescine de sub jugulu Turciloru si luptele in cea mai mare parte furá urmate de invingeri. Ostirile aliate (unite) cuprinserá in scurtu Dobrug'i'a, strabaturá muntii Balcanici si se facurá domni preste o mare parte a Bulgariei si preste celea mai insemnate pusetiuni resboinice ale Turciei. Dintre tote inse cuprinderea pasului *Sípca*, a orasieloru *Nicopolea* si *Rahov'a* si a intaririloru dela *Plevna* slabirá mai multu pre Turci si intarirá pre luptatorii pentru mantuirea cresciniloru injugati. — Pre tempulu ce se petrecéu acestea in Europ'a, pre atunci Muscanii se luptáu contra Turciloru si in Asi'a si lupt'á loru fú norocósa. Orasie dupa orasie si tienuturi dupa tienuturi se plecará inaintea ostiriloru muscanesci parte de buna-voia, parte batute si cuprinse prin puterea armelor. Mai insemnate inse furá luptele dela Ardahan si Cars, prin cari cadiurá in man'a Muscaniloru, pre lângá aceste cetati puternice, inca si unu numeru mare de arme, ostiri si provisiuni de ale Turciloru. — Pre candu soriemu acestea Turcii suntu storsi mai de totu. N'au nici bani nici ostasi; cá-ci visteri'a tierei le-au secatu inca inainte de a se fi incaieratu in lupta cu Muscanii si cu Romanii, — er' ostasii i-au cadiutu parte pre campulu de batalia, parte in mân'a ostiriloru romano-rusesci aliate. Pre lângá ace'a in Asi'a numai au decatu o siagura pusetiune intarita si anume cetatea Erzerum, care inca e încungiuurata de tote partile de catra ostirile muscanesci; — in Europ'a ce e dreptu mai au inca 3—4 pusetiuni intarite, cum suntu Adrianopolulu, Silistr'a, Vidinulu si Rusciuculu, — dara ostirile aliate fórte numeroase si puternice potú se atace de odata tote acestea cetati si apoi impreuna cu ostirile muscanesci din Asi'a se dee mân'a su zidurile *Constantinopolului* — scaunulu Sultanului (imperatului) Turciloru; si acést'a cu atatu mai usioru că in dilele din urma si Serbii inca au redicatu arm'a asupr'a Turciloru, pentru de a-si eluptá deplina loru neaternare.

Proprietariu, Editoru si Redactoru respundietoriu:

Nicolae F. Negrutiu, in Gherla.

Tipografi'a Eredei lui Georgiu de Closius, in Sabiu.